

зубожіту волинську та червоноруську шляху відбито гоноровість останньої, експлуаторський нахил і недалекість: “Збідніла шляхетська фамілія. Шістьох братів і сема сестра Гелена, а тільки один у них хлоп – до всього. Їде раз молодший брат своєю тарадайкою і сам коня свого поганяє. “Ов! – питається його сусід, – а де ж вашої милості хлоп?” – “Нема, утік. Тільки один день у кожного з нас на тиждень робив, а в неділю Гелену до костьола возив і втікла, шельма ...”³⁰

Другим планом у цих оповідках іде натяк на Визвольну війну під проводом Богдана Хмельницького, коли український народ вирішив нарешті порвати ярмо національної залежності. Крізь призму авторської інтерпретації цей план стає основним у контексті твору, де йде мова про війну й нарікання на нову, московську, залежність. Композиційно “побрехеньки” вміщені після епізоду суперечки самостійника Апостола і царського прибічника Іскри. Тож у даному випадку ці оповідки виконують функцію історичного зв'язку.

У частині “З-під Полтави до Бендер” Лепкий вводить у розмову козаків легенду про походження українців і росіян.

Як бачимо, використання Лепким у епопеї “Мазепа” фольклоризмів сприяло особливому національному забарвленню твору. Завдяки їм певні риси національного характеру українців набували правдивості, що у свою чергу доводило національну самобутність українців. Сам автор був переконаний у тому, що Україна є чимось особливим і своєрідним, вона – “окремий витвір Бога-творця, який дав українському народові особливу місію та окреме історичне призначення”³¹. Тому він дуже обурювався на будь-яке на-

слідування чужого і по-справжньому цінував витвори народної мудрості і душі.

м. Суми

- ¹ Лисяк-Рудницький І. Україна між Сходом і Заходом // Історія філософії України. – К., 1993. – С. 511.
- ² Лиса Н. Богдан Лепкий в духовній історії України. – Чикаго – Тернопіль, 1996. – С. 25.
- ³ Державін В. Історична белетристика Б. Лепкого // Критика. – 1930. – № 5. – С. 43.
- ⁴ Лепкий Б. Мотря. – Л., 1991. – С. 52.
- ⁵ Там само. – С. 53.
- ⁶ Там само.
- ⁷ Лепкий Б. Полтава. – Л., 1991. – С. 205.
- ⁸ Лепкий Б. Мотря. – С. 132.
- ⁹ Там само.
- ¹⁰ Там само.
- ¹¹ Там само. – С. 165.
- ¹² Лепкий Б. Не вбивай. Батурин. – Л., 1991. – С. 262.
- ¹³ Лепкий Б. З-під Полтави до Бендер. – Л., 1991. – С. 40.
- ¹⁴ Там само. – С. 41.
- ¹⁵ Лепкий Б. Мотря. – С. 167.
- ¹⁶ Лепкий Б. Полтава. – С. 209.
- ¹⁷ Лепкий Б. Мотря. – С. 129.
- ¹⁸ Там само.
- ¹⁹ Там само. – С. 166.
- ²⁰ Там само. – С. 165.
- ²¹ Лепкий Б. Полтава. – С. 52.
- ²² Лепкий Б. Не вбивай. Батурин. – С. 223.
- ²³ Лепкий Б. Полтава. – С. 78.
- ²⁴ Лев В. Богдан Лепкий. 1872–1941. Життя і творчість. – Нью-Йорк–Париж–Сідней–Торонто, 1976. – С. 14.
- ²⁵ Лепкий Б. Я учивсь // Лепкий Б. Твори в двох томах. – Т. 1. – К., 1997. – С. 235.
- ²⁶ Там само. – С. 71.
- ²⁷ Там само. – С. 116.
- ²⁸ Лепкий Б. Не вбивай. Батурин. – С. 434.
- ²⁹ Лепкий Б. З-під Полтави до Бендер. – Л., 1991. – С. 126.
- ³⁰ Лепкий Б. Мотря. – Л., 1991. – С. 129.
- ³¹ Лиса Н. Богдан Лепкий в духовній історії України. – С. 48.

Володимир Морозюк

ПОЛУМ'ЯНЕ СЛОВО ПАТРІОТА УКРАЇНИ

(Роль книжкових видань Богдана Лепкого в пробудженні національної самосвідомості народу)

Богдан Лепкий – один із найвидатніших українських письменників, народознавців, культурних і громадських діячів ХХ ст. Наділений від природи різноманітними здібностями, він поєднав їх із своїми патріотичними переконаннями і віддав себе вповні служінню рідному знедоленому народові, вистражданій віками ідеї визволення України і здобуття нею своєї Державності. Він автор низки поетичних збірок: “Стрічки” (1901 р.), “Листки падають” (1902 р.), “Осінь” (1902 р.),

“На чужині” (1904 р.), “З глибини душі” і “Над річкою” (1905 р.), “Поезіє, розрадо одинока...” (1908 р.), “Для ідеї” (1911 р.), “Тим, що полягли” (1916 р.), “Доля” (1917 р.), “Вибір віршів” (1921 р.), “Сльота” (1926 р.).

Його перу належать збірки чудових оповідань – “З села” (1898 р.); “З життя” (1899 р.), “Щаслива година” (1901 р.), “У глухім куті” (1903 р.), “Нова збірка” (1903 р.), “В горах” (1904 р.), “Кара” і “По дорозі життя” (1905 р.), “Кидаю слова” (1911 р.)...

Він написав талановиті романи і повісті, якими нині пишається українська література: “Під тихий вечір (1923 р.), “Сотниківна” (1927 р.), “Зірка” (1929 р.), “Веселка над пустирем” (1929 р.), “Валім” (1930 р.), “Крутіж” (1941 р.) та епопею про гетьмана Івана Мазепу і Полтавську битву 1709 року, що складається з ряду книг – “Батурин” (1927 р.), “Полтава” – “Над Десною” і “Бої” (1928–1929 рр.). А ще його численні літературознавчі та народознавчі публікації, багаторічна невтомна педагогічна, видавнича і громадська діяльність.

Тож цілком справедливо, що ще за життя він здобув широке визнання і повагу серед широкого загалу галицького українства. Як подяку, його численні шанувальники – члени товариств “Просвіта”, “Рідна школа”, “Каменярі” та земляки-тернопільчани 1933 року вибудували у селі Черчому (нині Рогатинський район, Івано-Франківщина) і подарували Б. Лепкому двоповерховий будинок, який згодом був названий “Богданівкою” і став своєрідними “Афінами” на Опіллі для творчої галицької інтелігенції. У різні часи тут перебували знайомі Богдана Лепкого – Кирило Студинський, Петро Карманський, Олена Кульчицька, Ольга Дучинська, Філарет Колесса та багато інших.

Богдан Лепкий – не лише талановитий поет, письменник. З його багатой творчої спадщини, розпорошеної по численних виданнях у Галичині та поза її межами, вимальовується і образ полум’яного агітатора і пропагандиста, який своїм словом митця кликав свідоме українство “не хилити в низ прапора” в боротьбі за волю і національну гідність. Його хист національного публіциста яскраво проявляється під час Першої світової війни – період у творчому житті Богдана Лепкого, мало вивчений дослідниками.

Мобілізованого вже у старшому віці до австрійського війська, впливові друзі, щоб врятувати національний талант від можливої загибелі, влаштували Богдана Лепкого на культурно-освітню роботу в таборах полонених українців російської армії, зокрема у таборі в м. Вецляр. Цю працю разом з багатьма національно-свідомими українськими діячами на ниві літератури і мистецтва він одночасно поєднує з видавничою справою: займається упорядкуванням і виданням серії літературно-публіцистичних збірників просвітницько-агітаційного характеру з метою національно-духовного пробудження широких верств українського люду.

З тих збірників, що дійшли до нас здебільшого з так званих “спецхранів”, увагу, зокрема, привертають такі унікальні видання, як:

Ч. 1. “За Україну. Воєнна читанка” (вид. Українського народнього учительства у Відні 1915 року).

Ч. 1, 2. “Червона Калина. Присвята Українським Січовим Стрільцям (вид. у Відні 1915 року).

Ч. 2 та 3. “Ще не вмерла Україна. Співаник з великих днів” (вид. Української Культурної Ради у Відні 1916 року).

Упорядником цих збірок і автором ряду творів агітаційного характеру є сам Богдан Лепкий. Йому ж, до речі, належить значною мірою і їх художнє оформлення поряд з мистецькими ілюстраціями Олени Кульчицької¹.

У тому, що Богдан Лепкий причетний до художнього оформлення згаданих збірок, нічого дивного нема: ще навчаючись у Бережанській гімназії з її класичним ухилом, він готувався стати художником. Навчався у Віденській Академії Мистецтв. З цією ж метою Б. Лепкий брав уроки у художника-графіка Юліана Панькевича (Псевд. – Простен Добромисл), який 1903 року оформив упорядковану І. Франком чудову антологію української поезії “Акорди”.

Кожна із зазначених збірок має своє, так би мовити, агітаційне спрямування і об’єднує ряд поетичних і публіцистичних творів, пісень-маршів, гімнів, похідних пісень: вони розраховані для “розмови” з конкретною категорією читачів чи слухачів.

Перша з них – “За Україну”, – як вказують її упорядники, є “пам’яткою українській дітворі від народнього учительства”. Звертаючись до українських дітей, їх батьків, видавці пишуть: “Першу нашу книжечку присвячуємо українській дітворі, що нещасна у весні життя мусить тинятися по чужині. Нехай вона довідається, за яку-то велику справу її батьки і брати кров проливають, за що терплять злидні і малі, невинні діти. Вже в молодих серцях нехай зацвіте свята любов до рідної землі і в сій любові нехай виростають наші діточки на славу і надію неньки-України”².

Друга “Воєнна читанка” – “Червона Калина”³, присвячена 16–20-літнім патріотам української землі, що добровольцями приєдналися до сотень Українських Січових Стрільців, вступивши “у кривавий тан” за Україну, “за честь і славу, за народ”.

Третя збірка – “Ще не вмерла Україна”⁴, “співаник”, є немовби програмним “акордом” у серії видань цього напрямку. Збірник адресований широкому українському загалу.

Всі ці збірки об’єднує єдина провідна ідея – ідея України, боротьби українського народу за національну гідність, за визволен-

ня і здобуття власної держави. Ця ідея висвітлюється добіркою творів різноманітних жанрів: тут і поетичні твори відомих і невідомих авторів, твори пісенні (гімни, марші, похідні); тут – оповідання патріотичного змісту, короткі нариси і агітаційні матеріали-відозви, репортажі, віршовані посвяти.

...Сонце сходить, гори чорніють,
Пташечка тихне, поле німіє.
Радіють люди, що відпочинуть.
І я радію і серцем лину
В темний садочок на Україну.
Лину я, лину, думу гадаю,
І ніби серце відпочиває,
Чорніє поле і гай і гори.
На синє небо виходить зоря...

“Чи ти зійшла вже й на Україну?...” – риторично звучать слова Шевченкового вірша “Вечір” у збірнику “За Україну”, де під Зо-рею слід розуміти Волю України. Якраз цим твором відкривається збірник. І, немовби у відповідь, наступні твори застерігають: Україна – у ярмі, її волю потрібно вибороти у тяжких змаганнях. І кожний рядок збірки кличе до боротьби...

Сміло, друзи! Не втрачайте
Духа в нерівнім бою.
Рідну Україну спасайте,
Честь і свободу свою!
Як нам смерти прийдеться
В кайданах московських, тюрмах –
Месник новий підійметься
На наших зболілих кістках!..

мужньо звучать слова “Воєнного маршу” невідомого автора (с. 12). Йому відгукується закличним “Зазив!” сам Богдан Лепкий:

Не хилляйте вниз прапора,
Лиш держіть його високо
І не знайте, що покора,
Хоре серце, думка хора;
Хоч слізьми заходить око –
Не хилляйте вниз прапора,
Лиш держіть його високо! (с. 24–25).

Луною цей заклик котиться по інших збірках, упорядкованих Б. Лепким:

На вас, завзяті юнаки,
Борці за щастя України
Кладу найкрасшії думки,
Мої сподівання єдині.
В вас молода ще грає кров,
У вас в думках немає бруду,
Палає в серці ще любов
У чесній, славній боротьбі!..
Не занежайте ви її,
Не розгубіть по світі всує, –
Нехай вона ваш дух гартує
У чесній, славній боротьбі!..
...Хай кат жене, а ви любіть
Свою окрадену родину.
Й за неї сили до загину
І навіть душу положіть!

Це ніби озивається з даліни Михайло Старицький поезією “До молоді” у збірці “Червона Калина” (с. 8–9). Національний гімн “Ще не вмерла Україна” в збірці “За Україну” (с. 37) перегукується з піснею “Наша слава Україна” (слова і музика В. Сивенького) у збірці “Ще не вмерла Україна” (с. 21).

Нас не зможуть супостати
Взяти в кайдани свої,
Ми бороним наші хати,
Наші тихії гаї.
Не вмирає наша слава,
Не вмирає наша честь,
Бо живе в нас сила жвава,
Бо робітники в нас єсть!..

Ці поетичні строфи підсилюються рядками звернення “До Січових Стрільців” Богдана Лепкого (“Червона Калина”, с. 4–7) та листа Січових Стрільців сотні УСС Дмитра Вітовського до Президії “Союзу для Визволення України” від 17 квітня 1915 року. “...Велика історична ідея перестала бути для нас лише переконанням, вона вросла в характер і душі наші, перейшла в діло, стала основним нервом життя нашого, – говорить в листі стрільців. – Ми знаємо, за що ідемо на труди і бої, за що лишаємо могили за собою по своїх і чужих горах. Ми свідомі цілі нашої на будуче і доріг, що ними йдемо в житті своєму. У нас давно кристалізується те, що Ви сказали в статтях: “Перед новими завданнями” і “Думки про демократію”. Ми свідомі сього, що від нас залежить, чи теперішнє покоління запишеться золотою картою в нашій історії, чи скажуть про нього, що жило в велику пору та заспало її. Багато ми перейшли, пережили. Були у нас хвили глибокої зневіри і песимізму, коли здавалося, що вже все пропало, а в знесиленій і втомленій душі лиш жаль і нудь остали і мука болюча (...). Та се минуло. Не ті ми стрільці, що з початку були. Ми змужніли, загартувалися, набрали залізної впертості. Витворюється у нас щось з давнього козацтва. Поезія крові і могил товаришів наших, що полягли в горах високо, в лісах смерекових. Поезія смерті і боїв, і слави. Уміємо глядіти спокійно смерті в очі. Про життя байдуже, бо знаємо, що посів крові ніколи не гине. Ідея, що їй у жертву кров пролита і життя віддано, ніколи не вмирає і з історичною конечністю мусить побідити. Ні крихітки у нас песимізму. Віримо, що хоч ворог все до тла знищив, а остала лиш могила Шевченка і огненне Франкове пророцтво – то ще ніщо не пропало...”⁵

На підтвердження слів цього листа, своїх помислів стрільці складають присягу з вірою про визволення України з-під ярма царату.

Про це ми дізнаємося з репортажу Богдана Лепкого “Присяга Українських Січових Стрільців”⁶ у Відні з віденської запасної сотні УСС під проводом доктора Никифора Гірняка⁷. Присягу приймав президент Головної Української Ради доктор Кость Левицький і голова Бойової Управи доктор Кирило Трильовський – засновник молодіжних товариств “Січ” у Галичині, до речі, автор перших січових пісень-маршів.

...У тяжких боях на рідних Карпатах і на подільських полях гинуть стрільці під блакитно-жовтим прапором з вірою в серцях про кращу долю свого знедоленого і приниженого народу. Хоча на них австрійські строї, але серця і душі українські, цілі, задля яких вони взяли за зброю, – святі, вистраждані поколіннями – визволення України з ярма російського царату. У кривавий тан вони йдуть з рідним національним прапором. І гинуть молодим цвітом з вірою у святу ідею визволення, здобуття Україною своєї Державності. Їх пам’яті митці слова присвячують свої поетичні рядки...

Мати-земле! – Глянь вже сходить
День великої судби...
Велетом весь край твій станув
До визвольної борби.
Чуй! Нестримними рядами
Йде у лютий бій твій люд,
А весь світ глядить із дивом
На його преславний труд.
Бо в твоїх рядах, святая,
Бодро йдуть – твої доньки
На життє і смерть готові,
Як безсмертні козаки.
Хоч шойно цвітуть їх лица,
Їм не горе, їм не жах –
Бо з їх рук твій ворог гине
На скривавлених полях.
Слава, Мати! Слава, земле!
День побіди, день іде!
І у вольну Україну
Гордо вольний люд прийде!

Ці полум’яно-патетичні рядки присвячено українським дівчатам-стрільцям – О. Степанівні та С. Галечко. Автор посвяти – “До України” український письменник і літературознавець Остап Грицай. Вперше вірш був надрукований у “Віснику Союзу для визволення України”. Його передрук здійснив Богдан Лепкий у збірці “Червона Калина”⁸.

Тут же читаємо і нарис невідомого автора “Похорон стрільця”. При цьому звертаємо увагу на таку, здавалося б, деталь: стрільця хоронять поруч перехрестя вулиць у Славську, що носять ім’я будителів духа українства Тараса Шевченка і Маркіяна Шашкевича: “...Дня 28 лютого сего року (1915 р. – М. В.) упав, поцілений ворожою московською ку-

лею, український січовий стрілець Павло Амброзійчук. Уроджений в 1894 році в Устю Єпископським Боршіві і в стрілецьких рядах боровся без перестанку аж до своєї смерті. Смертельно пораненого ворожою кулею в Рожанці коло Славська привезено до Славська, де сей час помер. Поховано його в Славську на горі напроти церкви, на виднім місці, де перехрещується вулиця Маркіяна Шашкевича з вулицею Тараса Шевченка”⁹.

І, сповнені жалю і скорботи, картину похорону стрільця підсилюють рядки прекрасних поезій Богдана Лепкого, що глибоко западають в душу і крають серце...

1. ...Море пожовклого листя,
Повінь зів’ялих квіток,
Бачу, а може лиш сниться
Тихий цвинтарний куток...
2. ...Чи чуєш, як в безвістях грають
Затоплені сурми і дзвони?..
3. ...Розривало ся серце моє,
Як прощавсь я з тобою, мій краю!..¹⁰

Та справа, за яку віддає життя молодий цвіт України – Січові Стрільці – не згине: бо нові борці стають до лав. Нехай вони ще надто юні. Але вони підуть шляхом каменя-рив з вірою: “Борітеся – побороте!” Підтвердженням тому – оповідання письменниці Северини Кабаровської “Малий герой”¹¹.

“Співаник з великих днів” – “Ще не вмерла Україна”, упорядкований Богданом Лепким та художньо оформлений за участю Олени Кульчицької, – своєрідний гімн боротьбі за волю, “заклик” до мужності, стійкості при здобутті святої мети. Під “дахом” “співаника” упорядник об’єднав шість національно-революційних пісень-гімнів і маршів. Крім згаданої “Наша слава Україна” (на слова і музику Сивенького), у збірці подано ще ряд музично-пісенних творів, що побутували на теренах Галичини і Буковини. Серед них, зокрема, відома пісня-гімн революціонерів “Шалійте, шалійте, скажені кати!” (слова Олександра Колесси, музика Наталія Вахнянина).

Тут же і гімн-пісня “Не пора”¹² (на слова Івана Франка, покладені на мелодію з середньовічної німецької пісні):

Не пора, не пора, не пора
За драпіжників лить свою кров,
І любити цара, що наш люд обдира,
Для України наша любов.
Не пора, не пора, не пора,
В рідну хату вносити роздор,
Най пропаде незгоди проклята мара!
Під України єднаймося прапор!
Бо пора се великая єсть!
У завзятій, важкій боротьбі
Ми поляжем, щоб волю і славу, і честь,
Рідний краю, здобути тобі.

Зі сторінок збірника урочисто, впевнено, хвилюючи лунають також січові та сокільські пісні...

Гей, на переді кошовий,
Гей, як той орел степовий,
Гей, як орел, наше славне товариство,
Гей, маршкують раз, два, три!..
Гей, повій, вітре, із степів,
Гей, дай нам силу козаків...

Це слова з січового маршу “Гей, там на горі Січ іде!”, який побутував серед юнаків і юнок молодіжних товариств “Січ” з часу їх заснування. Автором цього пісенного твору був вже згаданий Кирило Трильовський¹³. Із співаника “Ще не вмерла Україна” пісня подається упорядником під псевдонімом її автора – Клим Обух, під яким друкувався К. Трильовський у галицьких часописах. Кирило Трильовський – творець січового руху в Галичині і Буковині, січовий пісняр і, за словами І. Франка, “популярний публіцист”. Своїми січовими маршами він фактично започаткував в українській пісенно-поетичній творчості сторінку січових пісень. Згодом серед свідомого українства Галичини і Буковини стали побутувати інші січові пісні, зокрема “Гей, Січ іде, красен мак цвіте!” (слова І. Франка, музика народна), “Гей, ви хлопці січовії” (слова К. Гутковського¹⁴, музика народна), “Січ у поході” (слова Віри Лебедової¹⁵, музика Дениса Січинського) та низка інших...

...Нас кличе зов великих дій
Із крові зроджених надій,
А гордий клич давніх могил
Сталить нам грудь залізом сил.

Най грянуть!.. – одна з таких січових пісень під назвою “Січовий гімн”, що її включив Богдан Лепкий до збірника. Автором слів цього твору є галицький поет Петро Карманський (1878 р. – 1956 р.), а на музику його поклав український музичний діяч і диригент, до речі, засновник і керівник хорového товариства “Боян” на Буковині у 1899–1916 рр. і першої на Буковині української музичної школи ім. М. Лисенка в Чернівцях (1904–1916 рр.) Модест Левицький (1873–1927 рр.).

...Лети же, соколе, далеко в степи,
У гори, луки та лимани,
Прапор наш сокільський високо неси,
під ним най народ вільним стане.
Як славно було тут козацькі сини
Боролись до смерти загину,
Боротись будемо, соколи всі ми,

За нашу святу Україну! – велично, енергійно, мужньо звучать слова і сокільського маршу “Соколи, Соколи!”, включеного до збірника “Ще не вмерла Україна”¹⁶.

З цими піснями сотні УСС вирушали на Наддніпрянщину і Причорномор’я визволяти Україну з-під ярма російського царату. Чули їх спів полонини Карпат, лани Поділля і чорноморські лимани, степи Великого Лугу на Подніпров’ї з колись легендарною Хортицею... Не злічити, скільки їх, 16–18-літніх, сповнених святої віри у свою праведну справу – визволення України, десь там, у безвісті, згинуло! І поверталися вони до рідних порогів в Галичину і Буковину птахами-журавлями, оспіваними в народних піснях-легендах...

Видиш, брате мій,
Товаришу мій.
Відлітають сірим шнурком
Журавлі у вирій.
Кличуть – кру, кру, кру,
В чужині умру...
Заки море перелечу –
Крилонька зітру...

– такими глибоко душевними поетичними рядками передає Богдан Лепкий стан стрільця перед боєм, на короткому відпочинку у запіллі чи там, у жахливому “Чотирикутнику смерті” на берегах південного Бугу. Тута за рідним краєм багнетом крає його душу, а думка тріпотить-тріпочеться, як пташка у клітці... Чи повернеться до батьківської хати... Чи пригорне матінка до своїх грудей?.. А, може, вісткою для родини стане отой птах з журавлиного вирію, що ось у передвечірньому небі з тихим, жалібним курликанням пролітає над головою стрільця?..

“Журавлі”. Так зафіксований у літературних джерелах цей прекрасний твір, який серед широкого загалу вважався за народну пісню, хоча творцями її були брати Лепкі: слова – Богдана, а музика – Левка. Як похідна пісня, цей пісенно-поетичний твір також прикрашає збірку “Червона Калина”¹⁷.

До речі, і Левко Лепкий залишив досить помітний слід у нашій національно-духовній спадщині. Він був відомим письменником, журналістом, громадсько-культурним діячем. У роки Першої світової війни – старшина Українського Січового Стрільцтва, потім – у кавалерії Української Галицької Армії. Тож добре знав похідне життя січових стрільців, стан душі молодих вояків. Левко Лепкий є автором низки стрілецьких пісень, що своєю будовою і музичним оформленням нагадують народні пісні. Серед них, зокрема, – “Гей, видно село, широке село під горою” (“Дівчино, рибчино, чорнобривко моя”), “Бо війна війною” (слова і музика Левка Лепкого). До речі, ця пісня обозу постала під час переїзду залишків полку УСС з Бережан до Коша в 1916 р. Після війни Л. Лепкий видав у Львові “Великий Спі-

ваник Червоної Калини” (1937 р.) та літературно-мистецькі сценки “Співомовки”. Протягом 1922–1939 рр. він був редактором видавництва “Червона Калина” у Львові, а також співзасновником (разом з братом Богданом) і директором курорту у с. Черчому на Рогатинщині (1928–1939 рр.).

...Маловідомі нині широкому українському загалу збірки “За Україну”, “Червона Калина” (1915 р.) і “Ще не вмерла Україна” (1916 р.), укладені Богданом Лепким та його однодумцями і видані у Відні як культурно-роз’яснювальний і публіцистично-агітаційний засіб до пробудження серед українського загалу національної свідомості, честі і гідності, прагнення до боротьби за своє визволення і державність, – свого роду “зазив” до практичного діла, до праці в ім’я України. І ця видавничо-агітаційна сторінка у творчій діяльності Богдана Лепкого – одна з багатьох, які нам ще потрібно уважно прочитати.

Івано-Франківськ

¹ Кульчицька Олена (1872 р., Бережани – 1967 р., Львів) – український живописець і графік. 1908 р. закінчила Віденську художньо-промислову школу. З 1948 р. – професор Львівського поліграфічного інституту. З 1956 р. – народний художник України, у 1967 р. їй присуджена Державна премія ім. Т. Г. Шевченка. Автор картин “Діти на левані” (1909 р.), “Жнива”, “Бабуля”, “Діти з свічками” (всі – за 1913 р.); серії акварелей 20-х років – “Народна архітектура західних областей України”, “Народний одяг західних областей України”; ліногравюр і гравюр на дереві, ілюстрацій до творів відомих українських письменників.

² Див.: За Україну. Воєнна читанка. Вид-во Українського народнього учительства. – Ч. 1. – Відень, 1915. – С. 3.

³ Див.: Червона Калина. Присвята Українським Січовим Стрільцям. Воєнна Читанка. – Ч. 2. – Вид-во Українського народнього учительства. – Відень, 1915. Не плутати (!) з часописом “Червона Калина”, випуск якого було налагоджено 1915 р. зусиллями Українських Січових Стрільців – літераторами А. Лотоцьким, В. Огоновським, Ю. Шкрумеляком та ін.

⁴ Див.: “Ще не вмерла Україна”. Співаник з великих днів. – Видання Української Культурної Ради. – Відень, 1916. – 62 с. Упорядкував і рисунками прикрасив Богдан Лепкий. Заставки на мотивах Олени Кульчицької.

⁵ Див.: Червона Калина... – С. 31–32.

⁶ Див.: Там само. – С. 4–7.

⁷ Гірняк Никифор – відомий галицький педагог в Рогатині і Тернополі. У часі Першої світової війни – отаман УСС, комендант Коша УСС (1915–1918 рр.). 1920 р. уклав договір з Червоною Армією та очолював Ревком у Вінниці. Автор спогадів “Червона Українська Галицька Армія” (1956 р.).

⁸ Див.: Червона Калина... – С. 28.

⁹ Див.: Там само. – С. 14.

¹⁰ Див.: Червона Калина... – С. 20, 23.

¹¹ Див.: За Україну. – С. 13–23. Кабаровська (дівоче – Данилевич) Северина (1880–1929 рр.) – письменниця, вчителька, громадська діячка. Авторка оповідань для дітей (збірка “Україні служи”) та дитячих п’єс.

¹² Див.: “Ще не вмерла Україна”. – С. 14.

¹³ Кирило Трильовський (1864–1941 рр., м. Коломия). Адвокат за фахом. Один з організаторів в Галичині селянських рільничих страйків 1902 р. Прихильник ідей М. Драгоманова і М. Павлика. Посол до австрійського парламенту 1907 і 1911 років від радикальної партії. 1900 р. на Снятинщині організував перші добровільні підрозділи Українських Січових Стрільців. 1918 р. входив до складу філії товариства “Січ”, згодом очолював січовий рух в Галичині. За Першої світової війни – начальник Бойової Управи, яка на основі колишніх “Січей” формувала Національну Раду ЗУНР. Автор низки статей на громадсько-політичні теми.

¹⁴ Клим Гутковський (1881–1915 рр.) – громадський діяч в Галичині. Публіцист К. Гутковський – один з організаторів “Січей” і “Сокола-Батька”; під час Першої світової війни – сотник Українського Січового Стрільцтва.

¹⁵ Віра Лебедева – псевдонім української письменниці, видатної громадської, просвітянської і жіночої діячки Константиної Малицької (1872–1947 рр.).

¹⁶ Див.: “Ще не вмерла Україна”. – С. 25.

¹⁷ Див.: Червона Калина... – С. 11.

Володимир Качкан

У ВІНЕЦЬ ПАМ’ЯТІ БОГДАНА ЛЕПКОГО *

П’ятдесят п’ять літ – довгих, тривожних, мученицько-тортурних, обнадійливих, очікуваних, але все ж таки п’ятдесят п’ять літ – сумних, заслізнених, холодно-голодних, проплаканих і в той же час – щасливих років спогадів, роздумів, пам’яті!

Яка вона, наша сьогоднішня пам’ять про тих, хто, стікаючи кров’ю, у шрамах та ранах образ, поневірянь, нищення, забуття, тримали на своїх плечах нездоланний чорними вітрами ворожої олжі підмурівок храму, що зветься українською культурою, літерату-

* Слово, виголошене в Івано-Франківській обласній державній філармонії 17 листопада 1996 року у 55-ту річницю від дня смерті Б. Лепкого.